

הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוז
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום חמישי ז' כסלו תשע"ט | דף היומי בבלי: מנחות צז.
דף היומי בהלכה: מסעיף כ"ב עד סעיף כ"ו.
מוסר: חובת השמירה פתיחה מ"וזהו אפילו בסתם" עד אות יי "ויש אנשים".
קנין חכמה הלימוד השבועי: חובת הלבבות שער הבחינה פ"א עד פ"ג 'והחכם המבין'.

הדף היומי בהלכה

האם 'גרמא' במלאכות שבת מותרת במקום הפסד?

הפסד, אך לדעת הרמ"א אין הבדל בינה לבין גרמא במלאכות אחרות. וביום טוב ניתן להקל. ויש מפוסקי ספרד בזמננו שכתב כי רק גרמא במלאכת מכבה הותרה במקום הפסד, אבל גרמא בשאר מלאכות לא הותרה אף במקום הפסד.

[שו"ע שלד, כב, וביה"ל ד"ה שודאי, וד"ה דגרים; ביאורים ומוספים דרשו, 65-64]

על איסור מלאכה בשבת נאמר בתורה: "לא תעשה כל מלאכה"; ודרשו חכמינו ז"ל: עשייה אסורה, 'גרמא' מותרת; כלומר, עשיית מלאכה בידים היא האסורה בשבת, אבל עשיית מעשה הגורם למלאכה שתעשה מאליה - מותרת; והיינו אף כשכוונתנו לגרום לכך. ומדרבנן, אסור גם גרם מלאכה, אך התירו זאת לצורך מניעת הפסד ממון.
וגרמא במלאכת 'מכבה' - לדעת פוסקים רבים מותרת אף שלא במקום

הדף היומי בהלכה

כיצד מכבים אש ב'גרמא' בשבת?

שאינו מכבה ישירות את האש. ולמרות שבנוגע לעניינים אחרים חששו חכמינו ז"ל שמתוך עיסוקו של האדם בפעולות להצלת רכושו ייכשל בעשיית מלאכה לצורך הצלתו, במקרה זה לא חששו לכך, כיון שעצם השינוי - ה'גרמא' - בפעולת הכיבוי, יזכיר לאדם את איסור המלאכה, ולא יבוא לידי כיבוי בידים.

[שו"ע שלד, כב ויכד, ומשנ"ב נח; ביאורים ומוספים דרשו, 56 ו-65]

כאמור, מותר לגרום בשבת כיבוי אש לצורך מניעת הפסד ממון. ולפיכך, מותר לשפוך מים סביבות האש, שבהגיע האש אליהם יכבוה; או להעמיד כלים מלאים מים שבהגיע האש אליהם יתבקעו מהחום, והמים יישפכו ויכבו את האש.
ויש שכתב שמותר אף להתזיז מים כלפי מעלה באופן שכאשר ירדו כלפי מטה יכבו את האש, ואף זה נחשב לגרם כיבוי, ולא לכיבוי בידים, כיון

הדף היומי בהלכה

פעוט העושה מלאכה בשבת עבור אביו - האם אביו חייב למנוע זאת ממנו?

למנוע זאת ממנו, כדי שלא יעבור על איסור שביית בנו; ויש אומרים שאינו חייב למנוע זאת ממנו אלא מדרבנן. ומדרבנן - כל אדם הרואה קטן העושה מלאכה בשבת לצורכו של ישראל (גדול), חייב למחות בידו.

[שו"ע שלד, כה, משנ"ב סד, סה רסו, ושעה"צ נד; ביאורים ומוספים דרשו, 60-

61; וראה שו"ע שמו, א, ומשנ"ב שם; וראה עוד ארח"ש כד, הע' ב]

נאמר בתורה: "ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה אִתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ", ודרשו חכמינו ז"ל, שהאב מצווה על שביית בנו, דהיינו שאסור מדאורייתא לאב לצוות על בנו לעשות מלאכה האסורה בשבת, ואף אם הילד טרם הגיע לגיל חינוך ואינו חייב במצוות אפילו מדרבנן.
ואף כאשר הילד עושה את המלאכה ללא שהצטווה על כך, אך יודע שאביו מעוניין בכך ועושה זאת לצורך אביו - יש אומרים שהאב חייב מדאורייתא

ביום הבחירות, כבר בשעות הראשונות התברר שמפלגתי מובילה בהפרש ניכר. אחה"צ בשעה 3:00 בערך טיילתי ברחוב... הסוחרים היהודים ברכוני בלבביות ועודדוני בקול: 'הכל בסדר, מר סטמרי, ברוך ה' אנו עומדים לנצח'"

"הרב אמר לי: אנחנו לא נצביע לך אבל נתפלל לניצחונך" | מסמך נדיר: דיפלומט יהודי בבית הנבחרים ההונגרי מתאר את מסע הבחירות שלו בשנת תרס"א

"אה, אדוני, הסביר הרב בנחת, 'היהודים כאן באזור הזה ובמקומות רבים אחרים תלויים ברצונם הטוב של השלטונות המקומיים. הם אינם יכולים להרשות לעצמם להצביע לפי מצפונם ונטיית לבם, כי בכך מסכנים הם את פרנסתם. הם חייבים, ממש חייבים, להעדיף בבחירות הגלויות את מועמדי מפלגת השלטון'.

"וכתוצאה מכך ייתכן שדווקא קולות היהודים יגרמו למפלגתי, הערתי בנימה חריפה במקצת.

"הרב הביט אלי בעיניו השחורות החכמות ומפיקות רצון טוב, ואמר בהדגיש את דבריו: 'אדוני, אני בטוח בכך שלא תיפול במערכה, אדרכא, תנצח בה'. "מה פירוש הדבר, כבוד הרב?

"אמנם אנחנו לא נצביע בעדך, אבל נתפלל לניצחונך'.

"ובזאת הסתיימה השיחה. ביום הבחירות, כבר בשעות הראשונות התברר שמפלגתי מובילה בהפרש ניכר. אחר הצהרים בשעה שלוש בערך טיילתי ברחוב העיר כדי לפרוק מעלי את המתח הגדול שהייתי שרוי בו באותו היום. הסוחרים היהודים בעומדם בפתיח חנויותיהם ברכוני בלבביות, וכאילו נדברו ביניהם עודדוני בקול: 'הכל בסדר, מר סטמרי, ברוך השם אנו עומדים לנצח'.

"אכן נבחרתי ברוב ניכר, ובערבו של יום הבחירות ערכה מפלגתי חגיגת ניצחון עליזה ושם ישבתי בראש השולחן, ופתאום ניגש אלי אליהו בורגר, סוחר איש מרגרטין ואחד מתומכיי הנלהבים, כשפניו קורנות מאושר ושביעת רצון, והוא אומר לי: 'דרישת שלום חמה שלוחה לך'.

"מי השולח?

"רב הקהילה'.

"אינני מאמין, הפטרתי'.

"גם הודעה מסר לי כבוד הרב עבורך'.

"ומה היא? שאלתי בתמיהה.

"הוא ביקש להזכיר לך כי התפילה עדיפה על ההצבעה. בחירתך היום הוכיחה זאת".

נותר תיאור נדיר שרשם דיפלומט יהודי בשם סטמרי מור, שייצג את גליל מארגרעטען בבית הנבחרים ההונגרי מטעם המפלגה הלאומית ההונגרית. אף על פי שלא היה שומר תורה ומצוות, לא שכח את אחיו היהודים ופעל רבות לטובתם. על כן, כאשר התמודד לתפקיד רם זה כאבה לו מאוד העובדה שיהודי מארגרעטען אינם תומכים בו, ובא לרבו של המחוז הגאון רבי שמואל זלמן וינברגר זצ"ל להביע בפניו את אכזבתו העמוקה מכך.

רבנו הסביר לו היטב את טעם הדבר, והלה התפעל מפקחותו של רבנו ומהתנהלותו עד לזכייתו בתפקיד, וכפי שרשם לימים בעצמו בתיאור מפורט של כל השתלשלות העניינים. וכך הוא כותב (תורגם בספר 'עולמי' עמ' 243): "בבחירות הכלליות לפרלמנט ההונגרי שנערכו בשנת 1901 הצגתי מועמדוּתִי כחבר מפלגת העצמאות באזור הבחירה במרגרטין, ונכשלתי. מפלגתי הגישה ערעור לבית המשפט העליון וביקשה לבטל את תוצאות הבחירה ולערוך בחירות חוזרות. טרם הספיק בית המשפט לפרסם את פסק הדין, החליט יריבי להתפטר מסיבותיו שלו. כתוצאה מכך נערכו ממילא בחירות חדשות ושוב הגשתי את מועמדוּתִי.

"המאבק על חסדי המצביעים היה קשה, כי המנגנון הממשלתי והמחוזי הטילו את כל כובד השפעתם להכריע את הכף לטובת יריבי שייצג את מפלגת השלטון. אך בכל זאת המחנה שלי הלך וחזק מיום ליום. יכולתי לצפות בשלווה לתוצאות הבחירות, אילולא היה דבר, אשר בבחינת אליה וקוץ בה השבית את מנוחתי, והוא יחסם של יהודי המקום אלי. כי הם, דווקא הם, לא התייצבו לצדי במאבקי. יתרה מזו, הם לא הסתירו מפני את גישתם השלילית, ואף אמרו בפה מלא כי אין בדעתם להצביע בעדי.

"הדבר חרה לי מאוד והחלטתי לבקר אצל המרא דאתרא, לשאול אותו מה פשר הדבר. בהיכנסי לדירת הרב מצאתיו כשבידו אחד מספרי הקודש וקורא בו בקול מתנגן של לומדי ישיבה. אמרתי לו כי בשעה שכל הכמרים תומכים במועמדוּתִי, בני עדתי היהודים מתעלמים ממני.

"הנך טועה בהערתך זאת', הרגיעני הרב.

"הם אינם מכחישים זאת, השבתי.

"הם לא יצביעו לך, אבל אינם נמנים על מתנגדיך. נהפוך הוא'...

"גישה מוזרה ביותר, מלמלתי במרירות.

(פורסם ב'המבשר' תורני ויצא תשע"ו)

ערב אחד שתה השייח' הקטארי משקאות חריפים ונהיה קצת שתוי, ופתאום פנה אלי ואמר בעברית: "תעשה לי את המנגינה של 'זיעבור ה' על פניו ויקרא' כמו שאתה עושה להרב עובדיה בסליחות"...

וַיְהִי כְשִׁמְעַע לְבֹן... וַיִּרְץ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹק לוֹ וַיִּנְשֹׁק לוֹ

"תעשה לי את המנגינה כמו שאתה עושה להרב עובדיה בסליחות"...

אני התרגשתי ולא הבנתי איך הוא יודע מה קורה בארץ ומה אני עושה. ואז הוא שוב פונה אלי ואומר (בערבית): "תדע לך שאני כאן בקטאר עוקב אחריך ואחרי הרב עובדיה, כל מה שהוא עושה ומדבר, אני מכבד את הרב עובדיה, ומאוד אהבתי אותו"...

כמובן שנעניתי לו ושרתי לפי בקשתו. הוא גם נהג בי בכבוד גדול, וכשהלכנו לקניות הוא הרים את השקיות ולא נתן לי לסחוב כלום. בסיום השירה והנגינה הוא אמר שהוא קנה לי בקטאר עוד [- כלי נגינה] משוכלל ויקר והוא יביא לי אותו בקרוב. לפני שנפרדנו הוא שאל אותי איך מסתדר בנו של הרב עובדיה - הרב יצחק יוסף...

הוזמנתי שוב לאנגליה ובעוד מספר שבועות שוב אטוס אליו על מנת לקדש שם שמים. (יש בידי תיעוד והקלטות לכל השירים והנגינה, אך הוא ביקש לא לפרסמם ברבים כדי שלא יפגעו בו, ואכן אני מכבד את בקשתו).

(גיליון 'ביע אומר')

ר' משה חבושה, הפייטן הנודע ששימש כש"ץ אצל מרן הגר"ע יוסף זצ"ל, מספר: לפני מספר חודשים התקשר אלי שייח' חשוב שמחובר למלכות בקטאר (מטעמים מובנים לא אזכיר את שמו) והזמין אותי להגיע לאנגליה, לשיר ולנגן למשך כמה ימים. לאחר התלבטות החלטתי להענות לבקשה ולקדש שם שמים.

הגעתי לוילה ענקית באנגליה, ושם כבר חיכו נגנים ערבים מכל ארצות ערב, מקטאר, מסוריה, לבנון, מצרים, ועירק - שאת כולם הזמין אותו שייח' מפורסם. במשך שלושה לילות שרתי להם שירים, והם הצטרפו לשירה ונגינה והתרגשו מאוד. ולפלא יאמר, שהם ביקשו ממני לשיר שירי קודש, וכן לאמר מזמורי תהלים בשירה ונגינה.

אותו שייח' שארגן את כל ערבי השירה לא דיבר עברית ודיברנו רק בערבית. והנה ערב אחד אותו שייח' שתה משקאות חריפים ונהיה קצת שתוי, ופתאום פונה אלי ואומר לי בעברית: "תעשה לי את המנגינה של 'זיעבור ה' על פניו ויקרא'" (כמו שאומרים בסליחות), והוסיף ואמר לי:

ואז התפרצו שני רעולי פנים אל המטבח, חמושים באקדחים שלופים, באיום, והבהלה שיתקה את כל בני משפחתו. נשימתם של אשתי וילדי קפאה, והצבע התרוקן מפניהם באחת. כוס המים כמעט ונשמטה מידיה הרועדות של אשתי, אולם בהחלטה של רגע, כמתוך הארה שמימית, פרצה הברכה מפיה

סיפור מיוחד מהמגיד רבי מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א על כוחה של ברכה

"אם יהיה אלקים עמדי" (בראשית כ"ח, כ')

בית הכנסת נשוא סיפורנו, שוכן במרכזה של בואנוס איירס, ארגנטינה. על הבמה ניצב מזכה הרבים הנודע, המגיד רבי מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א, בעיצומה של דרשה סוחפת בנושא תפילה, ברכות ואמן.

היה זה במסגרת אחד ממסעות החיזוק הרבים, שאותם נוהג הרב גרינוולד לערוך במסירות נפש בקרב תפוצות ישראל. הפעם נחת במדינת ארגנטינה הרחוקה, תחנה שכבר פקד פעמים מספר במסעותיו.

בית הכנסת היה מלא מפה לפה, קהל השומעים הקשיב מרותק לאמרות הקולחות מפי הדרשן, משלבות בתוכן פנינים מדברי חז"ל, ציטוטים נפלאים מספרי רבותינו, סיפורים רבים מכלי ראשון, והלבבות נפתחו להתחזקות. גם בעזרת הנשים שרר שקט של הקשבה והרב גרינוולד כדרכו חיזק וחימם את לבבות כולם. הדרשה הסתיימה, בקריאה למשתתפים שלא להותיר את הדברים תלויים ועומדים בחלל האויר, אלא לקבל על עצמם להתחזק בדבר מה. כל אחד מהשומעים השתדל למלא את בקשת הרב, וכך גם הגב' ד-י. אחת המשתתפות. דבריו של הרב גרינוולד חדרו לליבה, והיא שבה לביתה בהחלטה נחושה להשתנות ולשנות.

מזה זמן רב העיקה עליה העובדה כי הברכות נאמרות בביתם כהרגל, ללא שימת לב יתרה, ועתה ראתה היא בשמיעת הדרשה הזדמנות לשנות את המצב. ההחלטה התקבלה בהתלהבות רבה בין בני המשפחה. אב המשפחה אף החליט לערוך מבצע לטובת הענין, והמשפחה כולה הצטרפה אליו בהתלהבות.

שנתיים אחרי. שוב פקד המגיד את ארגנטינה, כששומעי ליקחו ממתנים לו בכליון עיניים. המודעות שפורסמו משכו קהל רב, וגם הפעם ניכר היה כי הדרשות הנלהבות פועלות את פעולתן.

בסיום ההרצאה, רגיל הרב גרינוולד להתעכב מעט, כשהוא מפנה מזמנו למען אי אלו מן השומעים החפצים לדון איתו על נושא הדרשה, או לקבל עצה וברכה. הרב הקשיב בסבלנות לשאלות ולבקשות והגיב בהתאם.

מזוית עיניו הבחין הרב ביהודי מכובד, לבוש בהידור, הממתין לו בקוצר רוח, ומיהר להתפנות אליו. האיש ביקש לספר את סיפורו, והרב גרינוולד היטה אוזן ברצינות. רגיל הוא מפעם לפעם לשמוע סיפורי ישועות שכאלו, אולם סיפורו של היהודי שלפניו עלה על כל דמיון.

"לפני כשנתיים הייתם כאן", הזכיר האיש לרב גרינוולד שהנהן בראשו. הוא זכר היטב את הביקור ההוא, "הפלאת לדרוש בנושא הברכות וה'אמן', וכולנו יצאנו מחוזקים מהדרשה. לנו נגעו הדברים במיוחד, ויצאנו מכאן בהחלטה להתחזק באמירת הברכות וה'אמן' בכונה יתירה.

"הבית שלנו השתנה מאז. אוירת החולין ששררה בו תמיד, פינתה את מקומה לאוירה ספוגת קדושה ויראת שמים. הילדים התחזקו גם הם, ואוירת התחזקות

השפיעה אף על הישגיהם בלימודים. אז ראשית, מגיעה לרב על כך תודה עצומה! "אלא שהסיפור לא הסתיים: למעשה הוא לא הסתיים עד עצם היום הזה, אולם המשכו המפתיע התרחש לפני כשבועיים.

"לפרנסתי, כבוד הרב, אני עוסק במסחר באבני חן. השכונה בה אנו דרים מוקפת בשכונות פשע, מה שמביא לכך כי לנכנס לביתנו בימים כתיקונם, ייראה כאילו הוא נכנס למבצר. הבית מוקף חומה, מרושת במצלמות משוכללות ומחובר במשך עשרים וארבע שעות ביממה למוקד חרום. והנה 'אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר'. כל ההגנה שבנינו, לא עמדה בפני שני שודדים מתוחכמים ונחושים במיוחד, שהצליחו להערים על כל המערכות ולפרוץ פנימה. היה זה בשעת ערב מוקדמת יחסית, זמן לא שגרתי לביצוע 'עבודות' שכאלו, ומבחינתם היה זה זמן מצוין להפתיע...

"אשתי היתה בעיצומה של הכנת ארוחת הערב, הילדים כרכרו סביבה כשכל אחד מנסה לצוד את תשומת ליבה בסיפורים כאלו ואחרים. שעה מתישה למדי. בשלב מסוים היא חשה צמא, ומזגה לעצמה כוס מים קרים מהמתקן החדש שעל השיש. כבהרגל התכנסו הילדים סביבה, ממתנים לברכה שתאמר בכוונה כדי לענות אמן אחריה. לפתע התפרצו שני ברנשים רעולי פנים אל המטבח, חמושים באקדחים שלופים, באיום, והבהלה שיתקה את כל בני משפחתי.

"כמה שמתכוננים לרגע כזה, ובאזור כשלונו ערוכים ומתודרכים לכך, רגע האמת תמיד מכה בהפתעה. נשימתם של אשתי וילדי קפאה, והצבע התרוקן מפניהם באחת. כוס המים כמעט ונשמטה מידיה הרועדות של אשתי, אולם בהחלטה של רגע, כמתוך הארה שמימית, פרצה הברכה מפיה. הרב יכול רק לדמיין כיצד נשמעת ברכה במצב שכזה, הילדים ענו 'אמן' בזעקה כפי שלא זעקו בחייהם. "ואז ארע הנס, נס שאין לי כל דרך להסבירו, ואין לי גם ממי לבקש הסבר על כך... כי השודדים פשוט סבו על עקבותיהם ונמלטו מהמקום באימה ובפחד. אין לי, כאמור, כל דרך להסביר את הנס, אולי לכבוד הרב תהיה דרך לעשות זאת", סיים האיש את סיפורו והשתתק.

הרב גרינוולד שם לב, כי ביתניים התקבצה סביבו חבורה לא קטנה. היה מן המתבקש שהוא יגיב, ואז עלו במוחו דבריו של האור החיים' הקדוש, שנוהג הוא מפעם לפעם להשמיע באזניהם של שומעי ליקחו.

"כך כותב האור החיים' הקדוש בפרשת בחוקותי (כ"ו, ח'): 'אמרו חז"ל (במדבר י"ח, כ"א) שדוד המלך תיקן אמירת מאה ברכות בכל יום, כדי להסיר את המגפה שעשתה שמות בקרב בחורי ישראל. רמז נפלא לכך נוכל ללמוד מפסוק זה: 'ומאה מכס' - מאה הברכות שאתם מברכים בכל יום, רבבה ירדפו' - ירדפו ויכריעו את רבבת המזיקים המקיפים את האדם תמיד, ככתוב (תהילים צ"א, ז'): 'יפול מצדך אלף ורבבה בימינך אליך לא יגש'.

"אם כך גדול הוא כוחה של ברכה", חתם הרב גרינוולד, "על אחת כמה וכמה גדול כוחו של אמן, שהרי גדול העונה יותר מן המברך".

וכשדבריו הנפלאים של הרב מהדהדים באזני ציבור הנאספים, עזבו הם את המקום בתחושה עלילית ובהרגשת בטחון מופלאה:

וכי יש בעולם חברת שמירה טובה משלהם!?

(מתוך 'וכל מאמינים', עלון שבועי מבית 'בני אמונים', פרשת וירא)

"אני מבקש שאם תצטרך שוב לנסוע בשבת כדי להגן על חיי יהודים, תדפוק אצלי בדלת ותודיע לי, אני אכנס עמך למכונית ואסע עמך, וכך ידעו כולם שזו נסיעה מותרת ולא יפגעו בך"

ליאריציט הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל רבה של שכונת שערי-חסד - ז' בכסלו תשי"ב

מראש את שברצונו לומר לי. גם שמעתי היטב את איומי הקנאים. אין לי עניין בהטפות מוסר, כשם שאיני מתרגש מאיומיהם של חשוכים". ביומיים הבאים הוסיף האב להתחנן לפני בנו, ללכת אל הרב - אך ללא הועיל. השבת התקרבה, והבן עודד עומד בסירובו. נותרו עוד כמה שעות עד השבת, והמתח באוויר גואה. כשדמעות בעיניו ניסה האב ניסיון אחרון לדבר על לב בנו: "אף אם לא תקבל את דברי הרב, עשה-נא לי טובה ולך אליו. איך אראה את פניו בעוד כמה שעות בבית-הכנסת כאשר אפילו לשוחח עמו לא הסכמת?". כמי שכפאו שד הסכים הבן לתחינת אביו. "אל תטפח ציפיות", הדגיש קודם לכתו, "אינני מתרגש מהרב ואיני מפחד מהאימונים!". כשהגיע הצעיר לבית הרב זה היה שעה קלה לפני שבת. הרב עדיין לא שב מהטבילה במקווה. להפתעתו הרבה קידמה אותו הרבנית במאור-פנים ובחיוך. היא ביקשה ממנו להמתין לרב, ובינתיים פרסה לו מעוגת השבת הטרייה. לאחר כמה דקות הופיע הרב. על פניו נסוכה הארת השבת הממשמשת, וכולו אחוז הרהורי דבקות. בהבחינו בצעיר רץ אליו מיד ולחץ את ידו בחמימות. "אני מתנצל על שהטרחתי אותך אליו בשעה דחוקה זו", התנצל, "סלח לי".

לאחר הפתיחה הלבבית, אמר לו הרב: "שמעתי עליך דברים גדולים. נודע לי כי אתה מפקד חשוב ב'הגנה' ועוסק בהצלת חיי יהודים. יהיה חלקי עם מי שזכו להגן בגופם על עם ישראל. אין לשער את גודל המצווה שבידך. "אולם אני מבקש לספר לך, כי יש כמה אנשים בשכונתנו שאינם מודעים למעשיך החשובים. הם אינם יודעים כי אתה עוסק במצווה כה חשובה, הדוחה גם את השבת. בשבת שעברה, סיפרו לי, נסעת במכוניתך בחוצות השכונה. ומן-הסתם, כשהיודי נוסע בשבת, הרי זה משום פיקוח-נפש. אם כך הדבר, הנסיעה מותרת ואף מצווה. אולם מי שאינם יודעים זאת, זוממים לפגוע בך, ואגב כך להפריע למלאכת-הקודש שאתה עוסק בה. "בקשתי אפוא ממך כי מחר, אם תצטרך שוב לנסוע בדחיפות כדי להגן על חיי יהודים, אנא הקש על דלתי והודע לי. אני אכנס עמך למכונית, ואסע עמך ברחובות השכונה. כך ידעו כולם שנסיעתך מותרת בשבת, ולא יפגעו בך ובעבודתך". נכנסו הדברים הרכים לליבו של הצעיר, ומאותו יום לא נסע עוד בשבת ברחובות שערי-חסד, והשקט והשלווה חזרו לשרות בשכונה.

(משנתה של תורה)

מאז היווסדה הייתה שכונת שערי-חסד בירושלים שכונה של תורה ויראת-שמים. בתי-הכנסת שבה היו ועודם ספוגים תורה ותפילה, שוקקי חיים של קדושה בכל שעות היממה. רבה של השכונה, לפני כשישים שנה, היה הגאון הרב יעקב-משה חרל"פ.

בימים ההם עבר היישוב הקטן בארץ-ישראל טלטלות רבות. המצב העולמי הכללי, השלטון הבריטי וגזרותיו, השפל הכלכלי, ועוד - כל אלה ערערו את הקרקע מתחת רגליהם של בני ירושלים. במיוחד גדול היה החשש לבני הדור הצעיר, לבל יושפעו מן הרוח הזרה שנשבה מבחוץ. אולם הרוח הייתה עזה, והיא סחפה צעירים רבים אל מחוץ לעולמה של תורה.

רוח זו לא פסחה גם על שכונת שערי-חסד. בנו של אחד התושבים, יהודי ירא-שמים ובן-תורה, השליך את לבושו המסורתי וגזז את פאותיו. לב ההורים נשבר, אך לא היה לאל-ידם לעשות דבר. היו מהשכנים שדרשו מההורים להרחיק את הבן הסורר מהבית ומהשכונה. אך אלה, בעצה אחת עם הרב חרל"פ, החליטו להוסיף לקיים את הקשר עם בנם ולנסות להשפיע עליו בדרכי נועם. הבן הוסיף אפוא לחיות בשכונה, בהשילו מעליו את שאריות הסממנים שקשרו אותו למסורת ישראל. לאחר זמן התנדב ל'הגנה' ובמרוצת הזמן נעשה מפקד בכיר בארגון.

שבת אחת נזדעזעה השכונה כולה: הצעיר נראה נוסע להנאתו, במכונית, ברחובות השכונה. מעולם לא העז איש לחלל כך שבת בפרהסיה ברחובות השכונה. זה היה בבחינת פריצת קו אדום. רוב התושבים התייחסו למקרה בצער כבוש, אך היו בשכונה גם קנאים, שהעניין העלה את חמתם. אלה הטיחו חרפות וגידופים על ראש הצעיר שחילל וביזה את כבוד השבת. הצעיר לא התרשם מן החרפות וגם לא מאיומים מפורשים יותר שהופנו לעברו. להפך, נראה היה כי כל אלה רק הגבירו את רצונו להתגרות בתושבים ולהפגין את הבזו שהוא רוחש להם. קנאי השכונה כבר הודיעו כי בשבת הבאה לא יעבור המעשה בשתיקה.

עם התקרב השבת נעשתה האווירה בשכונה טעונה. הרי ברור לכול כי השבת הקרובה עומדת להיות שבת של פורענות. לא הועילו כל תחנוני ההורים באוזני בנם. הוא היה נחוש בכוונתו לנסוע ברחובות השכונה גם בשבת הקרובה.

בצר לו פנה האב שוב אל רב השכונה, לבקש עצה. הרב חרל"פ הקשיב בתשומת-לב לדברי האב, והתעניין בעיסוקיו של הצעיר. "אמור לבנך כי אני מבקש לראותו ולשוחח עמו בעניין חשוב", אמר לבסוף לאב. בהגיע האב לביתו סיפר לבנו על הזמנת הרב. הבן סירב ללכת אל הרב. "יודע אני

רבי שרגא פייבל השקיף לעבר צמרת העץ והצביע על עליה בודד המתנועע בראשה. "העלה הזה" - הסביר לנו בארשת פנים רצינית ביותר - "הוא החזן, וכל שאר העלים מקשיבים כעת לתפילתו"

הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל מחנך את תלמידיו להתבוננות ביפי הבריאה

והחוש האסתטי. הלא באמת יש לכל איש יהודי נשמה פיוטית, וכולנו אוהבים את הפיוטיות ואת השירה, את ההדר ואת היופי, אלא שהגלות עשקה זאת מקירבנו".

יום אחד בחדרו, יום שרב חרישי, כאשר הבריאה כאילו עצרה את נשימתה, העלים באילנות ניצבו דום בלי נוע, רבי שרגא פייבל השקיף לעבר צמרת העץ המזדקר ממול בחצר, והצביע לעינינו על עליה בודד בראש הצמרת המתנועע כלשהו. "עלה זה - הסביר לנו בארשת פנים רצינית ביותר - הוא החזן, וכל שאר העלים מקשיבים כעת לתפילתו, לשירתו..."

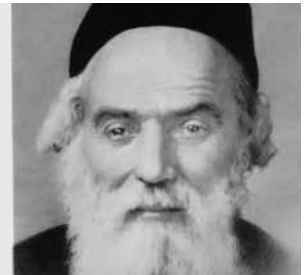
(שלוחא דרחמנא)

בקץ תש"ג הקים הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל את מפעל 'אש דת' במטרה להכשיר צבא מוכשר של מחנכים שיחוללו מהפך חינוכי בקרב יהדות ארה"ב. את המפעל הקים במונס'י, שאז עדיין הייתה כפר נופש מרהיב עין.

וכה סיפר הגאון רבי משה וולפסון שליט"א ראש חבורת 'אמונת ישראל': כזו הייתה שיטתו מקדמת דנא, להמשיך יראת שמים בלבבות על ידי שמעורר החושים לראות ולהתבונן בגדלות הבורא יתברך שמו. היה מפשיל עיני התלמידים לראות את הדר הבריאה וזיו העולם. היה יוצא תכופות החוצה ביחד עמם, כשהוא נושא את עיניו השמימה אל הכוכבים הנוצצים וקורא נלהב 'מה רבו מעשיך ד' כולם בחכמה עשית! מה רבו!

"הגלות" - אמר לנו אז ב'אש דת' - "נטלה מישראל במידה רבה את הטעם

האם מותר לדבר לשון הרע על אדם שאינו מקפיד שידברו בגנותו?

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר 'חפץ חיים'

לדבר לשון הרע על אדם שאינו מקפיד, ואילו מדבריו לעיל עולה שמותר. יש שכתבו לחלק בין האופן הנ"ל שהאדם מספר בגנות עצמו בפני שלושה ואינו חושש שהדבר יתפרסם, שאז מותר לספר בגנותו, כי לא הקפידה תורה על כבודו יותר ממה שהוא עצמו מקפיד, ובין מקום שאינו מספר בגנות עצמו, אלא רק אינו מקפיד על המדבר עליו, שבזה התורה הקפידה על כבודו ואסרה לספר בגנותו, שכן התורה אינה רוצה שהאחד ידבר בגנות חברו. ויש שיישב, שכאן כתב ה'חפץ חיים' שאינו מקפיד על המספר "מצד אהבת הקורבה אשר ביניהם", כלומר שבאמת מקפיד הוא שמגלים את גנותו, אלא שעל כל פשעים תכסה אהבה, ולכן אם קרובו יספר בגנותו, בדיעבד ימחל לו ולא יריב עמו, ולכן ברור שאין זה מתיר לספר בגנותו.

האם מותר לדבר לשון הרע על אדם שאינו מקפיד שידברו עליו? בסעיף הנלמד היום (כלל ח' סעיף א) מביא ה'חפץ חיים' דוגמה כזאת, באדם שמספר לשון הרע על קרובו, ש"רגילות הוא כמה פעמים שלא יקפיד האיש שנאמר הגנות עליו, על המספר, מצד אהבת הקורבה אשר ביניהם". וכותב ה'חפץ חיים' שלמרות זאת הדבר אסור משום לשון הרע.

אמנם, בביאורים ומוספים שבמהדורת 'דרשו' מביאים מדברי ה'חפץ חיים' לעיל, שאדם שסיפר דברי גנאי על עצמו בפני שלושה, והראה בכך שמתרצה ומסכים שיספרו זאת עליו - מותר לאלו ששמעו זאת ממנו לספר לאחרים [ובתנאי שלא יתכוונו לגלות הדבר יותר ולביישו, ולפי כל הפרטים המבוארים בכלל ב סמעיף ד ואילך].

אם כן, קיימת לכאורה סתירה: מדברי ה'חפץ חיים' כאן מבואר שאסור